

FOTOĞRAFÇILIK

Fotoğraf Çekim Tekniği

Erhan KÖKÜÖZ DSI Genel Müdürlüğü, Ankara

İlk iki bölümde anlatılan kameralar, filmler ve kartlar fotoğrafı çeken kişinin katkıları dışında olmaktadır. Fotoğraf çeken kişinin katkısı çekim ve baskı işlemleri ile ortaya çıkmaktadır. İyi bir fotoğraf nasıl çekilir? Bu, oldukça sık sorulan zor bir sorudur. İyi bir fotoğraf çekmek için bazı koşulların yerine getirilmesinin dışında, iyibir gözlemci olmak, fotoğrafı çekmeden sonucun nasıl olacağını kestirmek gerekmektedir. Tüm bunlar zamanla ve deneyim kazanarak elde edilebilecek olgulardır.

Öncelikle kamera üzerinde yapılması gereken ayarlamaları inceleyelim. Film kameraya takıldıktan sonra ilk iş, eğer kamera'da varsa, kamerayı filmin ASA veya DIN değerine göre ayarlamak olacaktır. Eğer kamera "otomatik kuruculu" yani bir poz çektikten sonra filmi kendi kendine kurup, ikinci çekime hazırlayan kamera ise otomatik kurucusunu kurmak gerekecektir. Artık kamera fiziksel olarak fotoğraf çekmeye hazırdır. Bundan sonra yapılacak işlem kameranın enstantane (hız) ve diyafram (ışık) ayarlarını, çekilecek cisme göre ayarlamaktır. Kendinden pozometreli kameralarda veya el pozometresi pullanırsa bu işlem oldukça kolaydır. Eğer pozometre kullanmadan fotoğraf çekiliyorsa, o zaman enstantane ve diyafram ayarları yaklaşık olarak tablo 1'de verildiği gibi ayarlanabilir.

Pozometre'nin kullanıldığı çekimlerde, ya önce enstantane saptanır, diyafram ona göre ayarlanır, ya da önce diyafram saptanır, enstantane ona göre ayarlanır. Bu konuyu daha ayrıntılı inceleyelim. Hareketli bir cismin, örneğin hareket halindeki bir kişinin fotoğrafını çekmek istiyoruz. Bu görüntüyü 2 türlü saptayabiliriz. Birincisinde enstantaneyi yüksek ayara getiririz (60 veya 125 gibi) net ve çizgileri tümüyle belirli bir fotoğraf elde ederiz. İkincisinde enstantaneyi düşük tutarız (30 veya 15 gibi) flu (bulanık) fakat hareketi vurgulayan bir fotoğraf elde ederiz. Seçeneğimizi yapıp, enstantaneyi ayarladıktan sonra pozometre yardımı ile diyafram ayarının yapılması gerekmektedir. Birinci bölümde sözünü ettiğimiz gibi pozometre ışıklı veya ibrelili olabilir. Kamera üzerindeki diyafram bileziği ile oynayarak seçtiğimiz enstantaneye uygun diyafram ayarını bulunca, kameramız tümüyle fotoğrafı çekmeye hazırdır. Eğer filmi kurmayı unutmamışsak, deklanşöre bastığımızda, düşündüğümüz görüntüyü yakalamış olacağız.

İkinci sık olarak önce diyafram ayarının yapılmasını inceleyelim. Eğer çekilecek cisim hareketsizse ve ışık koşulları veya alan derinliği bizi daha çok ilgilendiriyorsa o zaman önce diyafram ayarını saptamak ve enstantane bileziği ile oynayarak pozometreden doğru poz değerini bulmak gerekecektir. Burada alan derinliğinin kabaca tanımını yapacak olursak; her objektif belli uzaklıktan başlamak ve belli bir uzaklıkta bitmek üzere sınırlı bir alanı net olarak almakta, bu uzaklığın dışında kalan yerleri bulanık olarak görmektedir. Diyafram ayarı, net görülen alanı, yani alan derinliğini değiştirme olanına sahiptir. Eğer diyafram tamamen açıksa alan derinliği azalır, diyafram kapandıkça alan derinliği artar (Şekil 1).

Fotoğraf çekiminde derin bir alan net olarak alınmak istenirse diyaframın iyice kısılması gerekmektedir. Bu durumda doğal olarak enstantaneyi diyaframa göre ayarlamak zorunludur. 50 mm. lık standard (f:

50 mm) objektiflerde diyafram açıklığı ile alan derinliği ilişkisi tablo 2'de verilmiştir. Ayrıca çoğu kameraların üstünde diyafram bileziğinin yanında kabaca alan derinliği belirtilmektedir.

Çoğu kez fotoğraf çekiminde her iki koşulunda aynı anda sağlanmasını isteriz. Yani, çektiğimiz fotoğraf hem hareketli hemde alan derinliği bakımından net olsun isteriz. Eğer ışık koşulları iyi ise, ortam oldukça aydınlıkta, bunu sağlamak kolaydır. Çünkü, iyi aydınlatılmış ortamda hem enstantaneyi yükseltmek hemde diyaframı kısımak olanaklı olduğu için uygun koşul sağlanacaktır. Işık koşullarının yetersiz olduğu durumlarda ise, örneğin flaş gibi yapay ışık sağlamak gerekmektedir. Yapay ışığın sağlanamadığı durumlarda ise enstantane ve diyaframın optimum ayarının yapılması gerekmektedir ki bu oldukça zordur. Ancak deneyerek veya iki koşuldun birinden vaz geçerek uygun enstantane-diyafram ayarı sağlanabilir.

Çekim sırasında bir diğer önemli unsur da kompozisyonu sağlayabilmektir. Bu, çektiğimiz fotoğrafın neyi anlatmak istediğini belirlemektir. Amacı saptadıktan sonra sıra kompozisyonu göze hoş görünür hale getirmeye gelir. Bunu sağlamak fotoğrafta, kontrast, zıtlık, yumuşak renk tonu geçişleri, simetri, asimetri yaratmakla olabilir. Bir fotoğrafta renk kontrastı güzel bir görünüm yaratabileceği gibi, yumuşak renk tonu geçişleri de derinliği belirtebilecektir. Örneğin, ön planda koyu, arka plana doğru giderek beyaza yaklaşan renk tonu fotoğrafa derinlik kazandıracaktır. Bunun gibi simetrik ve asimetrik elemanları aynı fotoğrafta kullanmak değişik görüntüler sağlayacaktır. Doğaldır ki

f/1.4

f/8

f/22

Şekil 1: Diyafram açıklığına göre alan derinliğinin değişimi.

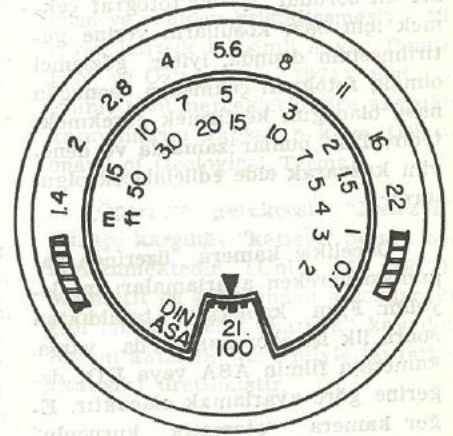
kompozisyonun bulunması ve konunun vizör içine yerleştirilmesi fotoğrafı çeken kişinin yaratıcılığına bağlıdır.

Yapay ışık yardımı ile fotoğraf çekimi:

Buraya kadar normal gün ışığında fotoğraf çekimini gördük. Doğal ışığın yeterli olmadığı zamanlarda fotoğraf çekmek için yapay ışık gerekmektedir. Yapay ışık olarak flaş veya spotlar kullanılmaktadır. Spotlar genellikle stüdyo çekimlerinde kullanılmakta olup, özel çalışmayı gerektirdiği için burada yalnızca

pratik kullanım alanı olan elektronik flaş veya spotlar kullanılmaktadır. Genelde flaş, kondansatörlerinde biriken doğru akımı yüksek gerilim şeklinde bir tüp içinde boşaltan araçlardır. Güçlerine göre 1000-2000 watt arasında ışık şiddeti verirler. Akülü, pilli ve yeniden doldurulabilen pilli gibi çeşitli akım kaynakları ile çalışırlar. Kameraya bağlantıları 6 şekilde olur, ya flaşın kameraya takıldığı yuva ile (hot shoe), veya ara kablo aracılığı ile. Eğer ara kablo kullanılıyorsa elektronik flaşlarda kablunun ucu kamera üzerinde (X) yazılı flaş yuvasına sokulmalıdır. Her kamera-

nın flaş ile çalışabileceği enstantane belli olup, kameranın el kitabında yazar veya kamerada enstantane bileziği üzerinde belirtilir. Flaşla çekimde kamera kesinlikle belirtilen enstantaneye ayarlı olmalıdır. Enstantane değişmez olduğu, uzaklıkta çekeceğimiz cisme göre değişeceği için kameranın diyafram ayarı uzaklığa bağlı olarak değişmek zorundadır. Diyafram değeri bir takım formüller ile hesaplanmaktadır. Çekilecek her poz için bu hesapların yapılması çok zor olacağından, bunu kolaylaştırmak için her flaşın üstünde filmin ASA veya DIN değeri ile uzaklığa bağlı olarak diyafram değerini veren bir göstergesi bulunmaktadır. Bu göstergede önce filmin ASA veya DIN değeri ayarlanır (şekil 2).

Şekil 2: Flaşla fotoğraf çekiminde, doğru diyafram ayarının bulunmasını sağlayan göstergesi. Bu göstergede her flaşın arkasında bulunmaktadır. Şekilde 100 ASA'lık bir filmde 5 m. uzaklık için diyafram ayarı 5.6 olarak görülmektedir.

Daha sonra kamera ile çekilecek cisme bakılarak metre ayarı yapılır. Kamera-cisim uzaklığı, ayar bileziği üzerinden okunarak veya göz kararı kestirilerek bulunur. Flaşın üstündeki göstergede saptanan uzaklığın karşısına gelen rakam kameranın ayarlanacağı diyafram ayarını verecektir. Genel olarak flaşla fotoğraf çekiminde en uygun uzaklık 2-3 metre arasında olmaktadır.

Flaş yalnızca doğal ışığın yetersiz olduğu zaman değil, güneş ışığına yardımcı ışık kaynağı olarak kullanılabilir. Güneşli bir havada bir cismin güneş ışığı alan aydınlık yüzü

TABLO 1

	Deniz kıyısı veya karlı alan	Açık alan (bahçe vb)	Gölgeli alan	Kapalı alan (ev içi vb)
Güneşli	1/60 ... f/22	1/60 ... f/16	1/60 ... f/11	1/30 ... f/5.6
	1/125 ... f/16	1/60 ... f/16	1/125 ... f/8	1/60 ... f/4
	1/250 ... f/11	1/250 ... f/8	1/250 ... f/5.6	1/125 ... f/2.8
Bulutlu	1/60 ... f/16	1/60 ... f/11	1/30 ... f/11	1/15 ... f/8
	1/125 ... f/11	1/125 ... f/8	1/60 ... f/8	1/30 ... f/4
	1/250 ... f/8	1/250 ... f/5.6	1/125 ... f/5.6	1/60 ... f/2.8
Kapalı	1/60 ... f/11	1/30 ... f/11	1/30 ... f/8	...
	1/125 ... f/8	1/60 ... f/8	1/60 ... f/5.6	...
	1/250 ... f/5.6	1/125 ... f/5.6	1/125 ... f/4	...

Enstantane	8	1	2	4	8	15	30	60	125	250	500	1000			
Diyaftram						32	22	16	11	8	5.6	4	2.8	2	1.4

Şekil 3: Optimum enstantane-diyaftram ayarı seması. Örnekte kesiksiz çizgilerle gösterilen 1/125 enstantane ve f/11 diyaftram ayarı pozometreden okunan değer ise, kesikli çizgilerle gösterilen ayarların hepsi ile doğru çekim olanağı vardır.

ile gölgedeki karanlık yüzü arasındaki aydınlanma oranı 1/7 kadardır. Işık ve gölgeyi dengeleyebilmek için bu oranın 1/3'e kadar düşürülmesi gerekmektedir. Gölge bölümlerin flaşla aydınlatılmasıyla bu oran kontrol edilebilir. Bunun için öncelikle flaşın kılavuz değerini bulmak gerekmektedir. Flaşların el kitabında çeşitli film ve enstantaneler için kılavuz değeri yazılıdır. Kılavuz değeri bulunduktan sonra normal gün ışığında fotoğraf çekiyormuş gibi kamera ayarlanır. Örneğin, enstantane 1/125, diyaftram f/22, uzaklık 3 metre olsun, Flaşın kılavuz değerini de 80 olarak kabul edelim. Kılavuz değeri/diyaftram (80:22 = 3.5) bize metre olarak cisim-flaş uzaklığını verir. Kamerayı sabit tutarak uzatma kablosu ile flaş cisimden 3.5

metre uzağa götürerek yapılan çekim gölgede kalan bölümleri dengeleyeceği için oldukça iyi bir sonuç alınmasını sağlar.

Fotoğraf çekiminde pratik bilgiler:

— Deniz kıyısı, karlı alanlar, yüksek dağlar gibi ışık şiddetinin yüksek olduğu yerlerde zararlı ışınları önleyebilmek için ultraviyole filtre kullanmak yararlıdır.

— Açık havada, bir insan grubunun fotoğrafını çekerken, kamerayı 2-3 m. önümüze yere doğru eğerek yapılan pozometre ölçümü açık havanın averaj ışığını ölçmeyeceği için daha iyi sonuç verecektir. Eğer normal pozometre ölçümü yapılacak olursa parlak olan açık hava yüksek poz değeri vereceği için kişilerin yüzleri olağandan daha koyu çıkacaktır.

— Fotoğraf çekmek için en uy-

gun zaman sabah 9-10.30, öğleden sonra 16-18 arasındadır. Güneş açısı eğik olduğu için daha iyi sonuç alınır. Öğle saatlerinde dik açı ile gelen ışık hem hatalı gölge oluşturur, hemde yüksek ışık değeri renklerde çirlik yaratır.

— Daha önce değinilen optimum enstantane-diyaftram ayarını bulmanın basit bir yolu enstantane ve diyaftram bileşiklerini ortak hareket ettirmektir. Örneğin 1/125 enstantane ve f/11 diyaftram ayarında kameraya giren ışıkla, bir düşük 1/60 enstantane ve bir yüksek f/16 diyaftram ayarında giren ışık şiddeti aynıdır. Ortak hareket sonucu ışık şiddetini değiştirmeden enstantane veya diyaftram değeri değiştirilebilir (şekil 3).

— Pille çalışan elektronik kameralarda, kamera kullanılmayacağı zaman pilleri kameradan çıkarmak ve birbirlerine değmeden saklamak pillerin ömürlerini uzatmak bakımından yararlı olmaktadır. Çoğu kameralar içinde pil olmadanda çalışmaktadır. Fakat tümüyle elektronik kameralarda pil dışardayken çekim yapma olanağı yoktur.

TABLO : 2

Metre Ayarı	Diyaftram								
	1.4	1.7	2	2.8	4	5.6	8	11	16
∞ den ya	42.5	36.3	30.8	22.1	15.5	11.1	7.77	5.67	3.92
5 den ya	4.49	4.41	4.32	4.10	3.81	3.48	3.08	2.70	2.24
2 den ya	1.92	1.90	1.89	1.85	1.79	1.71	1.62	1.51	1.36
1.3 den ya	1.27	1.26	1.25	1.24	1.21	1.18	1.13	1.08	1.01
1 den ya	0.98	0.97	0.97	0.96	0.94	0.92	0.90	0.87	0.82
0.8 den ya	0.788	0.786	0.784	0.777	0.768	0.756	0.738	0.718	0.687